

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

FRA NÆR OG FJÆRN

TIDSBILLEDER I BREVE

1841—1872

Ved

K. A. HEIBERG

1941

EJNAR MUNKSGAARD
KØBENHAVN

**A. RASMUSSENS BOGTRYKKERI
RINGKJØBING**

INDHOLD

	Side
1. Glæder og Sorger. Brev fra København til Ker- teminde 1841.	7
2. Til Møde i Norges vældige Natur 1861.	13
3. Hvad Italien bød en Botaniker.	16
4. Fra en Arbejdsmark paa Aandens Agre	25
5. Dønninger udefra. Udenrigspolitisk Slagskygge.	28
6. Mennesker og Aarstider. Stemninger i Helsingør.	29

1. GLÆDER OG SORGER.
BREV FRA KØBENHAVN TIL KERTE-
MINDE 1841.

Oldemor til Farmor.

(Brevskriverinden er Fru Cathrine Georgia Rørdam f. Teilmann,
f. 1777, d. 1842, fra 1831 Enke efter Provst Th. Sk. Rørdam).

d. 20. October (1841)

Kiæreste Gine!

Ligesiden at Du og din kiære Mand og dine kiære Børn vare rejste — har jeg i mine Tanker talt med dig — om saa mange Ting, som jeg altid har glemt — for naar at du er hos mig min Pige — saa føler jeg en Glæde over at du er nu hos mig — og saa først naar du saa er borte — saa husker jeg saa mange Ting jeg vilde talt med dig om — forunderligt var det, at da Brevet kom, hvori stod, at du kom med dine Børn — saa syntes jeg ikke, at jeg kunde troe det — den store Gud har gjort mig saa ussel meget ussel — men indtil denne Dag —

har Hans Almægtige Naade været stor imod mig — at jeg igien er dog nogenledes af Helbred. — Det var mig en ubeskrivelig stor Glæde at see dine Børn — og at du min Pige havde lært dem at kiænde Gud — din Datter Gine var bleven en saa yndig lille Pige — som var saa kiærlig imod sine smaae Sødskende — Emma er et fromt Barn som ganske taalmodig tog imod naar at lille Peter*) bankede paa hende, for han var en ivrig lille Dreng, dog snart god igien — jeg maatte ynde ham fordi han kunde saa morsomt tale med mig — hvorfor vil du skrive at du kommer først om otte Aar, det var jo en sørgelig Tanke min Pige — men den Tid tænker jeg ikke hænder — forunderligt er det dog, som den store Gud uddeler til Menneskene Glæderne her i Verden — som nu — —, hun har en Søn hvor hun boer i Roeskilde — en Søn i Kiøbenhavn. Mine gifte Børn har saa langt at reise til mig, som koster dem saa meget. Havde dog din Mand og Christian**) kommet til Siælland — men det var ikke Guds Villie — jeg takker Gud for at dog Engelke og Søren***) er mig saa nær — den gode Søren kommer een Gang om Dagen til os, — som er mig til stor Glæde. — Peter†) han rejste om Torsdagen — om Søn-

*) f. 1837. Forfatteren til det tredie Brev her.

**) Den ældste Søn.

***) Svigersønnen

†) Peter Rørdam, 1841 Præst i Mern.

dagen maatte vi pakke hans Bøger og alle hans Ting ind — Bolette og jeg stod for det alt sammen — og alt fik han ubeskadiget, — den store Kuffert som jeg havde af Tante Lises — den pakkede jeg alle hans Skilderier i — og alle vare de dog heele. — Det er ret forunderlig min

Brevskriverinden som ung

Pige, naar et Menneske dør — eller det rejser bort — og deres Tøy er borte — saa kiendes det ikke mere at de har været der — ja Gine nu er den kiærlige Søn borte for stedse, *det Sted han har været kiendes ikke mere* — siden salig Faders Død har han været min Trøst og Støtte — Han har været god og kiærlig imod sine Søstre. Givet dem mangen et peent Stykke — og mange

Gange Penge, naar han fik selv nogen — og Gine! hvor jeg savner Ham — jeg havde dog i mit stille Sind haabet at han skulde faaet Levebrød i Kiøbenhavn — Tænk at han havde boet i Byen og Bolette hos ham — men nu skal hun ogsaa bort,*) det er dog tungt, kan du troe — men forunderligt er det — at et Menneske maae vænne sig til — at blive saa ligegyldig eller haard, om jeg saa maae holde det, i denne Verden, fordi — vi skal skilles fra dem vi elsker — og dog skal vi være fornøiede og tale mildt, og lade som ingen Ting — naar som Menneskene kommer, og taler om al Verdens Ting — N. N.'s har fundet paa og kommer her hver 14de Dag nemlig Søndag Aften, det er mig slet ikke videre behageligt. Da Peter var her — da var der jo en som kunde tale med Manden, men nu ere jo kuns vi Fruentimmer, saa er det en Gene. — De har en lille Jomfrue i Huset — men tænk dig at hun gik op i Fruens Sovekammer for at hente noget til Fruen —. Noget efter, til al Lykke, skulde hun der op igien, saa vare Gardinerne brændt — Fruens Sko og et stort Hul i Gulvet hvori det brændte — dog ikke Senge Gardinerne inu — Hun havde ved at gaae ud sat Ild i Gardinerne — saa let kan der stikkes Ild i et Huus. — Du har vel af Avisen set at Fru — — er død fra sine smaae Børn —

*) Skulde styre Broderens Hus.

Hun var i stor Selskab, og da hun kom hjem, blev hun heftig syg og en Time efter saa var hun død af Apoplexie — Hun var saa blodrig nu, sagde din Søster, men tænk dig min Pige, at det blev sagt, at hun drak — nok fordi, at hun undertiden var saa græsselig urimelig — men Gud han ved om det var sandt — fordi der bliver sagt saa meget som er usandt i denne Verden — men lille Gine kuns *til dig har jeg skrevet det.* — Nu spinder jeg til Bolette til Underlinned, da hun skulde have 6, til Foraaet. Det er ret et sørgeligt Efteraar vi har, med den forskrækkelige Regn hver Dag — Gud hielpe Landmanden med at faae saaet Rug — og Brændet kan du ikke troe hvor at det er dyrt i dette Aar — jeg har givet 11 Rd. 3 Mk. for 3 Faune — og for at sauge det 5 Rd. ialt 40 Rd. — det er meget i Aar, nu er Peter borte som hialp mig; han gav 20 Rd. om Aaret for sit Værelse — nu maae jeg give dem selv, — saa jeg kan mærke min gode Søn er borte. — Kunde jeg nu min lille Pige til Julen see dig og dine smaae Børn — men i Tankerne seer jeg mine kiære Børn — Gud vil af sin store Naade bevare dem alle sammen i denne lange Vinter — som jeg siden at jeg blev Enke altid har med en vis Angest gaaet i Møde — Gud ved hvad Sorrig der venter os — den stakkels Christian i hans sidste Brev til mig skrev han: naar jeg seer

paa mine Børn, saa er det en dyb Smerte at min lille Pige er borte. — Tak for dit kiærlige Brev, min kiære Gine, og tillige var det saa morsomt. — Jeg skal herefter hver Dag skrive lidt til dig, og saa giemme det til et heelt Brev — for nu har jeg glemt meget som jeg vilde sige dig. — Sig til lille Emma, at jeg glæder mig til at see hende endnu engang — saa skal jeg nok læse nogen nye Historier og fortælle hende og Peter, naar vi sitter og tænker paa om de Folk som boe i Maanen var gaaet i Seng — Det lille kiære Barn — hils den kiære Gabriel, ham fik jeg ikke ret talt med, fordi har var saa lidet hiemme — Det lille Vers som jeg begyndte at lære Georgia*) — sender jeg her — saa kan hun let lære det og lille Emma; det var jo dog mærkelig at Peter lærte sine Bogstaver paa 4re Dage, du lærte dem paa 14^e dage — det var det hurtigste at nogen af mine Børn lærte dem — ellers 4^e Uger eller 6 var det snareste.

Nu den Høyeste Gud være med Eder Alle
kiæreste Børn —

Din elskede Moder

Trine Rørdam.

Her var kuns to umage Sokker min Pige.

*) hvad hun nemlig hed, kaldes Gine eet Sted foran, hvor hun nævnes.

2. TIL MØDE I NORGES VÆLDIGE NATUR.

Brev fra G. Heiberg til sin Forlovede.

Christiania d. 29. Juli 1861.
Gulbransons Gaard i Kirkegade

Kjæreste Hanne! Vi har det vel — og det Hele er høist mærkværdigt, *det* er i faa Ord Indholdet af hvad jeg har at skrive; og jeg vil tilføie, at det er som det var 14 Dage siden jeg reiste hjemmefra, saameget har jeg oplevet. Kort Fremstilling: Fredag Kl. 2: Visit hos Pastor Wexels og Høiesteretsassessor Hjelm til ligemed Fader. Hjelm er en Fætter til Farfar og Far's nærmeste Slægtning, en gammel, meget vakker Mand.

Kl. 3³/₄ Afreise til Ringerike, 6 Vogne i Følge; Veien var høist mærkelig: Alt nyt og useet. Bjerger, Elve, Fosser, Jenter, Gutter, Gaarde, Smede, Skytsvogne, Graner og Furuer, Bjerkelunde. Man kan ikke forestille sig et Fjeld, naar naar man ikke har set det. — Kl. 10 Aften kom vi til Sundvolden ved Tyrifjord i Ringerike ved Foden af Krogkleven. Sov paa Gulvet i en stor Sal. Op Kl. 4 Lørdag Morgen — tilhest op paa Kleven d. e. et høit og steilt Fjeld med en vid Udsigt; udmærket Ridetur. Ved Ankomsten til Kollen saae vi kun idel Taage, men lidt efter lidt og efter et Par Regnskyl lettede Taagen og

vore Anstrængelser bleve belønnede. Ned igjen — Kjøretur — to Miil frem til Hønefos, en By med et uhyre Vandfald, som driver mange Møller, Saugbrug og andre Værker og dannes af Beina-Elven. Det Hele var, kortsagt — mærkværdigt; »høist mærkeligt«, sagde jeg hele Tiden. Det lader sig ikke beskrive, mindst med en Pen, men maa sees; .— og jeg har mange Gange tænkt, at, hvis vi to engang kan gjøre en Tour sammen, bør det være til dette mærkelige Klippeland, hvor der tillige er noget vidunderligt fortryllende i det nære Slægtskab med Folket i Sprog og Betragtningssmaade. Vi saae en Hallingjente i en høist mærkelig Dragt med en Sølje, og Schebel og jeg besaae tilsammen et Bondehuus, hvor der var en gl. Mand og Kone, samt en meget uundseelig 19-aarig Jente, som paa bare Fødder gik og feiede Gulvet. — Saadanne Masser af Jordbær, Muldebær og Bringebær (d. e. Hindbær) som oppaa Fjeldet har jeg aldrig seet Mage til. Vegetationen er meget mærkelig. — Lørdag Eft. hjem til Chria, hvor Fader og jeg sammen er indkvarterede hos Grosserer Gulbranson, Christianias rigeste Mand; Vi boe ganske ene i hans Slot her i Byen og have Opvartning og Mad af al Slags i Overflødighed. Igaar spiste vi hos Manden paa hans »Lökke« (d. e. Landsted); kjørte saa en Tour med ham paa Ladegaardsøen forbi det deilige

Oskarshol, hvor Enkedronning Josephine iaf-tes gav en Fest, og Byens Indvaanere bragte hende et Baadfakkeltog over Fjorden. Aftenen var deilig, alle Landsteder illuminerede, og Raketter og andet Fyrværkeri steg op rundt om og speilede sig i det klare Vand. Det var feeagtigt og høist mærkeligt. Et stort og elegant Selskab havde imidlertid forsamlet sig paa Lökken og en luxuriøs Sexa blev leveret. Jeg gjorde et udmærket vakkert Bekjendtskab i en Adjunct Ottesen fra Christianssand; item en Frøken Ekeberg og en ung Fru Gulbranson, som havde seet Louise ifjor i Sandefjord. Kl. c. 12 kjørte vi hjem. Kl. 9 imorges begyndte Kirkemødet med Prædiken af Biskop Arup i Vor Frelzers Kirke. Nu kommer vi lige fra stor Middag og skulde egenlig til Møde igjen, men Fader og jeg foretrak at skrive lidt til Eder først.

Om selve Kirkemødet blot dette, at der er 400 Deltagere, deriblandt c. 190 Danske og Svenske. Der er derimod anmeldt mange flere Normænd, end her var Plads til, da Universitetets Lokale, hvor Møderne holdes, kun kan rumme 400.

Vor Vært er en Gubbe paa 74 Aar, som er af ringe Bondeæt fra Hole Sogn paa Ringerike; nu betaler han 7000 Rdl. i Commune-Skatter her i Chria. Han har tjent Chr. 8, da han som norsk Konge residerede paa Ladegaardsøen.

Nu Farvel! Hils Alle! og vær selv, min egen,
søde Pige — hilset af Din hengivne
Gabriel Heiberg.

3. HVAD ITALIEN BØD EN BOTANIKER

(Brev fra Dr. phil. Peter Andreas Christian Heiberg,
f. 1837 d. 1875, til Broderen i Sorø).

Ischia. Sommeren 1864

Kjære Gabriel! — —

Vanskelighederne ved at skrive Breve vil jeg lade Dig selv dømme om ved at give en kort Skizze af, hvordan jeg har tilbragt min Dag under vort Ophold i Neapel.

Det var frygteligt varmt, saa varmt, at man ingen Begreb gjør sig derom; man kan vel nok holde Varmen ud, naar man som Neapolitanerne vil sove det Meste af Dagen og leve, spise og drikke om Natten og lukke Vinduesskodderne heelt i for Lyset og Solen; men da man hverken kan botanisere eller mikroskopere eller læse og skrive i Mørke eller om Natten, maatte jeg leve som ellers og lade som om det var kjøligere. Hver Formiddag listede jeg mig altsaa langs Murenes smalle Skygge hen i Botanisk Have, hvor jeg ankom badet i Sved, endskjøndt Afstanden ikke var ret stor. Her tilbragte jeg Tiden til henad Klokken 12—1 med at indsamle, see og notere alt Mærkeligt, listede

derpaa stille og langsomt hjem igjen, og satte mig saa udmattet paa en Stol, hvor jeg ikke kunde bestille andet end lade Louise putte mig Kirsebær i Munden, indtil jeg efterhaanden kom mig. —

Om Eftermiddagen skulde det Indsamlede studeres og parteres; der skulde føres botanisk Dagbog og skrives dybsindige videnskabelige Bemærkninger, tegnes og beskrives, tørres Planter og tørres Papir til at tørre Planter i, og saaledes svandt Eftermiddagene saa hurtigt, at det var mørkt før jeg blev færdig, og jeg oftest maatte gjemme endeel Arbeide til næste Dag. — Da jeg omsider syntes at have seet nok paa den botaniske Have, kjørte vi en skjøn Dag ned til Havnen, gik ombord paa et lille Dampskib og styrede mod Ischia; da vi kom udenfor Havnen, nøde vi ret den friske Luft og den vidunderlige Udsigt til alle Sider af Bugten, i hvis Midten Neapel ligger malerisk op ad Klipperne med sine utallige fantastiske hvide Huse med flade Tage, medens Vesuv staaer truende paa den ene Side. —

Jeg har havt uhyre Nytte af den botaniske Have i Neapel og lært at kjende elskværdige og dygtige Botanikere. Klimaet er istand til at frembringe en heel Revolution. Haven er fuld af de skjønneste fremmede Træer og Buske og Urter, af hvilke jeg hidindtil kun har kjendt

de fleste fra Bøger eller fra de smaa Vantrivninger i vore Drivhuse; Alleer af Magnolie-træer fulde af store hvide Blomster, omtrent af samme Form, men større, end vore hvide Aakander; Tulipantræer med deres gule Tulipanblomster; allehaande Myrthetræer i fuldt Flor med store violette og hvide Blomsterduske; Granatæbletræer, allehaande sjeldne Naaletræer, ikke at tale om en Mængde Palmer paa Friland, blomstrende og fulde af Frugtklaser, og en Hærskare af mindre Buske, der have givet mig Nok at bestille. Jeg vandrede og vandrer overhovedet altid omkring med en rummelig Taske, som fyldes med Udbytte til Museet eller til mig selv. —

En Villa, vi besøgte, laae imellem Veien og Havet, anlagt ned af den steile Skrænt, saa man fra Veien af næsten Intet seer; men kommer man derind, har man ingen Lyst til at forlade den igjen; man bliver ganske beruset af Udsigten over det mørkeblaa Hav til Neapel paa venstre Haand og Vesuv lige for, Capri paa høire Haand midt i Indseilingen til Bugten, og den mærkværdige lette friske og varme Søluft blandet med Vellugten fra de talrige Blomster.

Nu boe vi paa Ischia, og jeg kan med rolig botanisk Samvittighed skrive videre, da jeg efter næsten fjorten Dages Ophold her næsten er bekjendt med alle Øens Planter og derfor

ingen Uro har paa mig efter at vandre omkring og søge. Thi det er i grunden den eneste umiddelbare Forhindring for at skrive Breve og den, som afføder alle de andre mere middelbare, denne Uro efter at søge for at kjende Alt og

Efter Tegning af Carl Bloch.

faae Alt at see, inden Tiden gaaer. Skjøndt jeg selv er Gjenstand derfor og burde tage det mere alvorligt, saa kan jeg dog ofte ikke lade være at lee af mig selv, da jeg formelig har Feber, eller hvad man vil kalde det, hvergang jeg kommer til et nyt Sted, inden jeg har faaet gjen-

nemsøgt hele Egnen og foreløbigt orienteret mig i hvad der findes, og senere maa jeg daglig passe paa og holde Øie med Alt, for at faae det at see til rette Tid; i Rom blev jeg flere Gange narret, fordi jeg ikke var vant til den hurtige Udvikling i det varme Foraar; mange mærkelige Rariteter, som jeg havde seet og mærket mig, da de spirede frem, vare længst afblomstrede, naar jeg efter fjorten Dage igjen indfandt mig for at plukke dem, og saadanne Uheld forøgede altid min Iver for at passe paa de øvrige. Denne botaniske Feber var naturligvis størst ved Ankomsten til Rom og under næsten hele Opholdet der, fordi vi paa engang forflyttedes fra Norden til Syden, og jeg saaledes næsten blev overvældet af det meget Nye, som maatte sees, medens det endnu var Tid; efterhaanden er jeg nu bleven fortrolig med den italienske Flora og begynder at føle mig hjemme mellem Planterne, og jeg haaber snart at blive et regelmæssigt Menneske igjen, da de andre Lande, vi muligviis besøge, nu ikke mere ville være saa fremmede for mig. Jeg antager neppe at den omtalte botaniske febrilske Tilstand vil antages for en nogenlunde gyldig Undskyldning af Dig eller Andre, da man ret beseet naturligvis udretter ligemeget enten man er saa ivrig eller ikke, og man idetmindste godt kunde skrive et Brev om Ugen uden at forsøm-

me Noget, men hverken mine egne eller Andres Fornuftgrunde hjælpe mig i saa Henseende; jeg maa finde mig deri og trøste mig med, at Ingen undgaaer sin Skjebne og den hele Sygdom for mig er ret behagelig at lide af. Om Nogen ellers har Fordel deraf, veed jeg ikke; dog maa undtages det botaniske Museum hjemme, der er bleven beriget med en Masse værdifulde Sager, som det ellers ikke let kunde have faaet.

Luften her er bestandig frisk og let, da Øen kun er et Par Kvadratmile stor og ligger flere Mile fra Land, og navnlig fordi her ingen Støv er. Tænk hvad det vil sige, at være ganske fri for Støv, og her er saa lidt, at Bladene paa Buskene og Urterne langs de største Landeveie ikke engang ere støvede, aabenbart fordi her ingen Vogne findes; man beforders her enten til-fods eller til-ærels eller paa Baade —

Krattet er paa Bjerget dannet meest af Myrther, der nu staae i fuldt Flor og udbrede en mageløs Vellugt overalt; imellem Myrtherne er der store Gyvelbuske, der ligeledes er fulde nu af deres gule Blomster; endvidere Jordbærtræer, Kastanier, vilde Olivenbuske, store slyngende Convolvulus, Steenege og en Masse smaa blomstrende vellugtende Buske. —

Jeg antager nu ikke, at denne megen Snak frem og tilbage har givet Dig nogen tydelig Forestilling om Ischia, men det er maaskee og-

saa umuligt. I og for sig kan man finde mange ligesaa smukt formede Partier ved Hellebæk og Helsingør, men det som gjør Alt her saa fortryllende er den varme balsamiske klare Luft, der gjør at man ligesom lever mere ætherisk, og saa de stærke fantastiske Farver, som man saa ofte kan se. —

Den mærkeligste Person her er Garibaldi, der kom forleden Dag for at bruge Badene; om Aftenen var der en frygtelig Musik af alle Øens Instrumenter, der vilde bringe ham en Serenade, men da han kom ud i Skjorteærmer og frabad sig Æren fordi han var ved at gaae iseng, hørte Musikken heldigviis op; nu, Klokken er tolv Middag, hører man stærke Hurraa- raab henne fra hans Hotel: formodentlig rider han ud eller viser sig paa Balconen. —

Det var godt at vi besøgte Bedstemoder, inden vi reiste. —

Hvor det dog er godt, at vi Intet kjende til Fremtiden; hvorledes skulde vi ellers nogen- sinde kunde glæde os saaledes som nu ved den Dag idag, skjøndt vi imorgen maaskee ere skilte for dette Liv. Det er forunderligt at faae Brev derom saalænge efter at Alt er forbi. —

Vi reise herfra til Neapel senest paa Mandag d. 27de, hvis Gud vil, og derpaa efter et Par Dage, naar jeg har faaet indpakket og afsendt

mine Samlinger til Museet, direkte over Genua til Rigi. —

Det var en stor Glæde at faae Axels Portræt. Hils ham endelig, naar Du skriver ham til.

Din hengivne

P. Heiberg.

4. FRA EN ARBEJDSMARK PAA AANDENS AGRE

(Brev 1868 fra Otto Møller i Gylling til G. Heiberg i Sorø).

Kjære Heiberg.

— — Det er da fornøjeligt at see, at vi vel sagtens nu er langt mere enige end før, saa vi arger dog ikke Alle, som vi ældes. Nørregaard har rigtignok beskrevet mig dit Hjem og Liv deri gunstigt, og hvordan skulde det kunne være anderledes, naar Midtpunktet deri er en Grundtvigianer med saa god en Menneskenatur som din. Det var mig en stor Tilfredsstillelse at høre, at du arbejder efter dine Omstændigheder i det Folkelige, thi det er ogsaa min Kjæphest, og jeg finder, det er ikke af de »tørre Kjæpheste«. Vi kan jo ikke leve og aande i lutter Gudelighed, og saa er det dog godt, at der er et Liv, man i Sandhed og med Glæde kan virke i ved Siden af, saa man ikke skal fristes til at synke ned i lutter huslig Trivialitet eller

lærd Skolestøv, thi en af Delene endte det jo ellers gjerne med for de fordums Præster. Jeg har derfor ogsaa lagt mig lidt efter de Dele. —

Dem, der delte Anskuelse med mig i det Kirkelige her i Sognet, fik jeg for nogle Aar siden til at oprette en Friskole her i Byen, da vor Statsskole var meget jammerlig; vi fik en meget dygtig Lærer til den, som nu er fuldstændig lykkelig i den Gjerning. I denne Skole har jeg saa Vinteren igjennem kunnet samle en Del af Bønderne, mest dog unge Karle og Pige om Aftenen, og vi har det tidt udmærket godt. Jeg har maattet sætte mig tilgavns ind i Grundtvigs Mythologi og Verdenshistorie, forat kunne tale til dem om Noget, der ikke blot skulde være til Lyst. Og jeg tror nok, det gaar, skjøndt den jyske Bonde, især paa denne Egn er af en meget tung Natur, saa der skal drives paa ham og slides i ham og holdes ud med ham gjennem lange Tider; og saa bliver det dog sjældent til Fyr og Flamme, men Sindighed i det Højeste. Vi er da endeligt efter megen Møje bleven ivrige Skandinaver, saa vi var smukt repræsenterede i Sommer ved Mødet ved Ringsjön. —

Under dette Arbejde, hvor man maatte begynde fra bar Bund, men hvor man saa ogsaa har den Tilfredsstillelse at have en velafrettet lille Hær, har jeg havt megen Glæde, og da ogsaa selv havt meget Udbytte deraf; thi man

kommer alligevel aldrig til nogen Klarhed over Noget, før man er nødt til at kunne klare det for Andre; man har ingen klar Anskuelse selv, før man har funden et klart folkeligt Ord derfor, thi hvad man ikke kan *sige* forstaaeligt ogsaa for Bønder, det *veed* man neppe selv. Alligevel er der jo ingen Tale om, at den bedste Glæde ved at være Præst, den kan man ikke finde udenfor Kirken. Men ligefrem forstaaet har vi det her trangt nok i vor Sognekirke, thi vi har en svær Modstand fra Sognets Flertal, og de forhindre os trods gjentagne Forsøg derpaa fra at faae blot en skikkelig Psalmebog, saa vi maa nøjes til Dato og sagtens i en lang Fremtid med den »evangeliske«. Det er et stort Savn om Søndagen. Da Folk nu alligevel ikke kan lade være at gaae i Kirke her, skjøndt de kan ikke lide, hvad de høre, saa har man nogle slemme Ansigter at see paa iblandt; og grimme fjendtlige Ansigter er endnu værre end en maa-delig Kirkesang. Vi har derfor nu gennem 8 Aar maattet hjælpe os med Forsamlinger Søndag Eftermiddag i en stor Gaard, hvor vi har kunnet synge os ud og tale sammen som Venner. Og det kan jo gaae som en Nødhjælp, men er dog noget Skjævt og som jo ganske vist ikke heller tjener til at udjævne den bittre Strid i Sognet. Strid er altid sørgelig og sørgeligst, naar man ikke ved sig fri for at slaae igjen, og det

kan jo ikke fejle, at vi har tidt og ofte selv hjulpen til; men Strid er dog bedre end Død, og gjort Gerning kan jo ikke gjøres ugjort. Jeg skal ikke negte, at vore Folk her ere *Grundtvigianere* til det yderste, og skjøndt man jo ikke derved drager gode Øjne til sig ovenfra, og skjøndt der jo ogsaa kan siges Et og Andet sandt om Ensidighed, saa kan jeg dog ikke indsee, at man kan være rigtig glad og virke ret frit, naar man ikke maa tale fuldstændigt rent fra Leveren. Og jeg har ikke gjort nogen Røverkule af mit Hjærte, men forkyndt den »*rene Lære*« uden synderligt at tage fra eller lægge til, hvad den Gamle har sagt. Kun har jeg holdt mig, saa godt jeg kunde uden for Politikken, thi det er det rent galt med her i Omegnen, da jo Gert Winther er vor Rigsdagsmand. — —

Jeg har jo god Lejlighed til at læse baade det Ene og det Andet, thi vi har mange Bøger her i Præstegaarden, og jeg har en gammel lærd Fader, som er meget bedre end det fuldstændigste Conversationslexicon. Vi aftale jo manges en Sag med hinanden og han har hidtil været mig en god Ballast og Ror tillige, naar jeg tidt og ofte havde faaet lovlig meget Vind i Sejlene. Det er jo en meget vanskelig Sag manges en Gang at skikke sig vel i et Overherredømme, og han vil nok have Lov til at raade, men det giver ogsaa en vis behagelig Betryggelse,

man er ligesom ikke ene om noget Ansvar. Og der er meget Ansvar, naar man er stillet midt i en Kreds, hvoraf den ene Del lurder paa hvert Ord, man siger, mens den anden tror hvert Ord; det sidste Hold er det vanskeligste, thi dem skader man mest, dersom man gaar hen og siger Noget, som er falskt. Jeg tænker tidt paa, hvad Plato i en Samtale lader *Sokrates* sige, at han er allermest bange for at fortale sig mellem sine bedste Venner, thi da de troe ham, vil de tage Skade deraf, og dem vilde han nødigst skade. Men man maa jo stole paa, at Vorherre endnu som fra Begyndelsen »arbejder selv med«, og navnlig sigter *vore* Ord, før han lægger *sit* Ords Velsignelse til dem. Jeg har ellers i denne Juul, hvor jeg en tre Uger har maattet holde mig inde, havt stor Glæde af at læse Heises Oversættelse af Platons Dialoger; der er meget for os at lære i rent menneskelig Henseende, og man kan tidt tvivle om, om det virkelig er en gammel Hedning eller ikke en af de *bedste* rationalistiske Christne, der taler. Uagtet den hele brede Form, som han giver Udviklingen, er der alligevel noget Mesterligt deri, som man maatte ønske, at den nyere Tids Filosofer, besynderligt vor egen R. Nielsen vilde lægge sig efter. Naar jeg siger *vor egen*, er det ingenlunde, fordi jeg regner ham til vor Retning eller engang er vis paa, at han har nogen

Tro; men en dansk og dygtig Mand er han. —
Nu vil jeg ønske dig gamle Heiberg, at du maa
faae et godt Aar, frit for Alt hvad ondt er, rigt
paa Alt, hvad du kan takke Vorherre for med
Glæde. — —

Din Ven

Otto Møller.

Til

Hr. Adjunkt G. Heiberg

ved Sorø lærde Skole.

5. DØNNINGER UDEFRA.
UDENRIGSPOLITISK SLAGSKYGGE

(Nikolai Madvig — den senere Retsformand — udtaler sig
lige efter den fransk-tyske Krigs Udbrud)

(Vedbæk) ^{31/7}, 1870.

Kære Gabriell!

— — Det er en tung og trykkende Tid, dobbelt trykkende, fordi vi nu saa spændt venter paa Udfaldet af de Begivenheder, som forestaae, som vi saa længe have næsten længtes efter, og som for os kunne og sandsynligviis ville blive saa afgjørende, uden at vi kunne gjøre synderligt til at bestemme den dog altid tvivlsomme Udgang paa samme. I en saadan Forhaabningernes, men tillige Spændingens

Tid trænger man ret til af og til at tale med gode Venner, medens man har ondt ved at besørge *frivilligt* regelmæssigt Arbejde. — —

Hilsen fra min Slægt og mig selv

Din hengivne Ven

Nikolai Madvig.

6. MENNESKER OG AARSTIDER. STEMNINGER I HELSINGØR

(Fru G. Heiberg f. Rørdam (f. 1808 d. 1883)
skriver til sin Svigerdatter).

Helsingør d. 10. Novbr. 1872.

Kjære Hanne! — —

Det er Søndag, og jeg er gandske allene, har endog gaaet til »Verdens Ende« og tilbage igjen, *allene*. — Jeg glædede mig ret ved at høre Vandløbene i Grønnehave risle og løbe — ligesom om Foraaret — og endnu deilige Farver og gandske henrivende Løv, og saa Stillidser og Skader som quiddre paa min Vei. — *Gud give* det maa blive en mild Vinter — jeg trykkes af Kulden, og det gjør mig ondt, at tænke, at I Andre maaskee ogsaa fryser — derimod i et saadant mildt Veir glæder jeg mig over, at Børnene kan færdes ude omkring, som jeg nu ogsaa hører, de gjør.

— — Vi glædede os Alle *meget*, ved Gabriels livlige Skildring af sin Reise, og hvad Andet der var hændet ham, og jeg gjør, og har altid gjort, meget stor Forskjel mellem de kjærlige meddelende Mennesker, som lader Andre leve med dem, og dem, som giemmer alt i dem selv — og underligt nok, er der endog, mellem mine egne Børn, saa stor Forskjel i den Retning. — Jeg kan nu allerførst tage Peter,*) som vi bogstavelig hører mere fra naar han er i Rom, end i Kbhv. — troer Du vi veed *hvor* han flytter hen, naar han til Decbr. sælger sit deilige lille Huus? Ikke en Tøddel, kun har han tidligere sagt, at han paa ingen Maade vilde blive boende i Kbhv. —

Siden Axel kom til Vestindien, har han været mere meddelende, end hidindtil, men dog ikke megen Forandring, fra hans Hoved-Retning Suurhed. —

Vi har idag faaet Indbydelse til at komme til N. N.'s — jeg er glad ved, at jeg allerede har trukket mig tilbage fra at gaa ud til Middag — eller overhovedet i Selskab, i Vinter, thi der bliver saa megen tom Snak at høre paa, som er mig rent ud modbydelig, og det er ganske forunderlig hvormeget det Ord har at sige, »i Storm og Stilhed er vi lige«; denne unaturlige Interesse man maa vise, for Ting, man ikke

*) Forfatteren til det tredie Brev her.

bryder sig det mindste om, plager mig saa meget. — Det er deiligt at sidde hjemme, med gode Bøger og et morsomt Arbeide, — og dersom saa Børnene kunde komme ind og besøge mig — — ak! — hvad det vilde være for et *udsøgt* Selskab for mig — men det er jo saa ofte i Livet, at det Selskab, man ikke bryder sig om, har man fuldt op af. — —

Naar jeg nu sidder, i disse mørke Efteraars Aftener — saa har jeg saa let ved, at besøge Eder *i Tankerne*, fordi jeg nu er kjendt i Sjelle — jeg seer og hører alle Børnene — seer Solen skinne over Gaarden og de fjerne Skove — Storkene paa Taget — det grønne op ad Vinduerne, — Haven med sine mange smukke Steder — den ny Gavl — og Gabriel, som staaer og seer op ad den — og den smukke Vei vi gik.

Nogle enkelte Roser sidder endnu og svejer for Vinden, indtil Bladene falde af, inden de endnu ere udsprungne — husker Du denne Dag med mange mange Roser — *for mange, mange Aar siden* — — —

Din G. Heiberg.